

שירותים אומנותיים: משמעות השירות הצבאי בעיניהם של חיילים חרדים

יעל גרטל

תקציר עבודת גמר לתואר מוסמכת במדיניות ציבורית

בשנים האחרונות ניכרת מגמת עלייה בשיעורי גיוס חרדים לצה"ל. מגמה זו מוסברת בטיעונים כלכליים: צה"ל הינו אחד המוסדות המרכזיים בחברה הישראלית והחובה לשרת בצבא מעוגנת בחוק שירות ביטחון התשמ"ו-1986. הגידול הדמוגרפי בחברה החרדית מחייב פניה לאפיקי השתכרות מחוץ לגבולות הקהילה, ומילוי חובת השירות בצבא סולל את הדרך להשתלבות בשוק העבודה הישראלי המוסדר.

הגידול בגיוס חרדים לצבא ניצב על רקע הפער האידיאולוגי שבין צה"ל, כגוף ממלכתי של מדינת ישראל, לבין החברה החרדית, אשר לימוד תורה הוא הציר המרכזי סביבו היא מתארגנת, מתנהלת כתברה נבדלת, אדוקה באורחותיה הדתיות, ובמרבית המקרים אף מתנגדת לרעיון הציוני מיסודו.

מגמת הגידול בשיעורי גיוס חרדים אומרת דרשני, ומחייבת לבחון את האופן בו חיילים חרדים מגשרים על פער זה. מחקר זה דן בפרשנות האישית של החייל החרדי לחוויית השירות הצבאי, בהתבסס על ראיונות עם חמישה-עשר צעירים חרדים, בגילאי 24-30, אשר שירתו במסלולי הגיוס נצח יהודה ושח"ר – מסלולי גיוס יעודיים למועמדים לשירות ביטחון מקרב המגזר החרדי.

מדגם הראיונות מלמד על תופעה תרבותית רחבה, לפיה במהלך השירות הצבאי, חיילים חרדים מתוודעים לערך חברתי והתרבותי של השירות הצבאי. השירות הצבאי נתפס כ-'תו תקן' חברתי ואמצעי לביטוי הזהות החרדית, ובה בעת מהווה הזדמנות לרכישת הידע התרבותי, הדרוש לשם השתלבות מקצועית בחברה הישראלית. הגמול החברתי והגמול התרבותי מתווספים לגמול הכלכלי, המניע לגיוס מלכתחילה, וכך מתאפשר צמצום הפער האידיאולוגי בין השירות בצה"ל לבין הזהות החרדית.

תרומתו העיקרית של מחקר זה, היא בהרחבת הפרספקטיבה התיאורטית הכורכת את הגמול החברתי והגמול התרבותי לשירות צבאי ורואה בהם גמול אחד - גמול סמלי. כמו כן, הערך המוסף של מחקר זה נוגע לתחום המדיניות הציבורית: שינוי התפיסה לגיוס חרדים לשירות ביטחון – לא משום עיקרון השוויון בנטל, אלא במטרה לקבל גמול כלכלי, חברתי ותרבותי כאחד.